

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Första kammaren.

Nr 18.

Lördagen den 3 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 53, angående tilläggs pension åt läroverksadjunkten J. H. Hjorth; och

nr 62, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; och nr 30, i anledning av väckta motioner om anslag till anskaffande av en svenska statens handelsflotta; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för ägare av vattenfall att i vissa fall bidraga till kostnaderna för torrläggning av mark;

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om för omorganisation av fiskeriadministrationen erforderliga lagändringar m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för lindning av fraktkostnaderna vid transport av majs till vissa delar av Norrland samt till Gottland.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 26, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 30 under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till utförande av vissa byggnadsarbeten vid statens uppfostringsanstalt å Bona.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 29 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition.

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under innevarande år använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp av 30,000,000 kronor, *dels* avslå herr J. Pålssons motion nr 267, *dels ock* avslå herr B. Erikssons m. fl. motion nr 278, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat *dels* att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, herr J. Pålssons motion i andra kammaren nr 267 och herr B. Erikssons m. fl. motion i andra kammaren nr 278, till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet bevilja å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst å 10,000,000 kronor, att uppföras å 4:e och 5:e huvudtitlarna enligt fördelning, som statsutskottet senare kommer att föreslå, med rätt för Kungl. Maj:t att av omhänderhavande medel disponera beloppet redan under innevarande år, *dels ock* att vad Kungl. Maj:t i förevarande proposition i övrigt hemställt icke för närvarande må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 59.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 170, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 85 ja och 128 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 172 ja och 187 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 10 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att till odlare av sockerbeter för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning i hu-

vudsaklig överensstämmelse med de i det vid propositionen nr 45 fogade statsrådsprotokollet över jordbruksärenden av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder — antaga följande

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Härigenom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmas, vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 31 oktober 1917 erläggas skatt med 11 öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid utgår med 5 öre för varje kilogram;

röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbinda sig att, utöver gällande kontraktspris jämte odlingsbidrag av 40 kronor per odlad hektar, till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1917 utbetala ersättning med 60 öre per deciton betor, samt att av sålunda utfäst högre ersättning åt betodlarna ingen ökning av nu gällande maximipris å socker må föranledas — antaga följande

Förslag

till

kungörelse angående viss nedsättning av sockerskatten.

Härigenom förordnas, att, utan hinder av bestämmelserna i 1 § av förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, för allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i nämnda förordning närmare bestämmas, vid sockrets utlämnande till fritt bruk under tiden från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, till och med den 31 oktober 1917 erläggas skatt med $10\frac{2}{3}$ öre för varje kilogram, dock att för det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt

på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, skatten under omförmälda tid utgår med $4\frac{2}{3}$ öre för varje kilogram.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 55.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 171, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 88 ja och 127 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 179 ja och 182 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Om befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 179, av herrar *von Sneidern* och *Hallen* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och till riksdagens prövning framlägga sådant förslag till lagändring, att kommun måtte medgivas befogenhet att låta sig representeras vid pastoratstämma genom å kyrkostämma utsett ombud enligt liknande grunder som dem, vilka tillämpas vid vägstämma».

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke sådan ändring borde företagas i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd av den 21 mars 1862, att i pastorat, som bestode av flera församlingar, lättnader måtte beredas för församlingarna eller för grupper av röstägande inom desamma att utöva sin rösträtt å pastoratstämma, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

af herrar *Belinder*, *von Geijer* och greve *Alexander Hamilton*, vilka likväl ej däri antytt sin mening,

dels ock av herr Clason, som på angivna grunder ansett, att utskottet bort avstyrka motionen.

Om befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud.
(Forts.)

Herr Clason: Herr talman, mina herrar! Då jag reserverat mig mot föreliggande betänkande, har det skett, därför att utskottets förslag har en principiell innebörd, som gjort, att jag icke kunnat följa utskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t. Sakfrågan gäller de svårigheter, som enligt motionärerna kunna möta för dem, som bo avlägset från en stämmolokal, att deltaga i s. k. pastoratstämmor, d. v. s. stämmor gemensamma för de olika församlingarna i ett pastorat. Nu äro emellertid de ärenden, som behandlas på dylika stämmor, ganska få. Det är visst icke så, att sådana stämmor alltid förekomma ens en gång om året, utan det kan vara flera år emellan. Pastoratstämmorna äro således skäligen få i förhållande till vanliga stämmor, och på de orter, där flertalet pastorat med mera än en församling förekomma, äro församlingarna i regel så små, att olägenheterna på grund av avstånden icke äro synnerligen framträdande. Motionen och utskottets förslag angripa således ett problem, problemet om svårigheterna för avlägset boende, i en enda detaljpunkt och dessutom en av de minst betydande. Men om man ger sig i kast med ett sådant problem, skall man väl icke taga det på det sättet; man skall väl inte bara nagga det i en utkant, utan man skall naturligtvis taga upp det i sin helhet.

Min principiella betänklighet skulle emellertid trots detta kanske icke vara så stor, om icke en annan omständighet kommit till, nämligen att utskottet rakt inte vet, hur frågan skall lösas ens i denna detalj. Motionärerna ha tänkt sig den löst i analogi med vägstämmorna, d. v. s. församlingsborna från den församling, där stämman icke hålles, skulle där få låta representera sig genom ett ombud, som på stämman skulle uppträda med församlingens hela röstetal, därest icke någon och några enskilde också finge tillfälle att resa dit. Utskottet opponerar sig emellertid mot detta. Det skulle ju vara att låta ett ombud representera andra, än dem som valt honom, att uppträda som representant med rösträtt från dem, som till och med motsatt sig hans val, och som kanske hade helt andra önskemål i frågan än han. Hur skulle det för resten ta sig ut, om man ginge den vägen? Jo, det är klart, att om man tillåte exempelvis en annexförsamling att skicka ett ombud, som komme till pastoratstämman med annexförsamlingens hela röstetal, skulle han ju kunna bli alldeles dominerande, om icke från moderförsamlingen alla dess röstägande hade tillfälle att infinna sig på stämman, på vilket avstånd de än bodde. Det vore ju att alldeles handikapa moderförsamlingen, och konsekvensen bleve då — en konsekvens, som utskottet förresten har velat taga — att moderförsamlingen också skulle få kumulera hela sitt röstetal på ett enda ombud, eller med andra ord, där skulle ett par herrar sitta och avgöra frågan med på förhand beräkneliga röstetal. Men vad skulle då hela stämman tjäna till? För ärendenas allsidiga utred-

Om befogenhet
för kommun
att vid pasto-
ratstämma låta
sig represen-
teras genom
ombud.
(Forts.)

ning är det ju givetvis gagneligt, om flera komma dit, så att det bieve genom deras rådslag, som frågans lösning uppnåddes.

Väglagens utväg är det således icke lämpligt att välja. Det har också utskottet funnit, men då har det i stället ifrågasatt, att man skulle gå en annan väg. Man skulle icke låta församlingen i dess helhet representeras genom ett ombud utan också, som det står i klämman »grupper av röstägande inom församlingarna», d. v. s. man skulle införa möjlighet för en mängd frånvarande att kumulera sin rösträtt på ett eller flera ombud, som reste till stämman. Det är ju också tydligt, att det är den logiska konsekvensen av hela detta system. Men det är också klart, att om man slår in på denna utväg i fråga om pastoratstämmor, kan man svårigen avvisa den, om det en annan gång gäller att bereda lätnader åt avlägset boende, när det gäller andra stämmor. Men då blir detta en mycket stor fråga, ty då blir det fråga om en principiell förändring i det nuvarande systemet, att varje röstägande får uppträda endast med en fullmakt. Då blir det fråga om en kumulering av fullmakter i stor skala, och det visade sig inom utskottet, att man ställde sig ganska tveksam i fråga om denna utväg.

Utskottet vet sålunda rakt inte, vilken väg man skall gå, men ge vägar utskottet närmare har diskuterat, finner utskottet det olämpligt att slå in på. När saken ligger så, då är det, som för mig de principiella betänkligheterna gjort sig gällande mot att skriva till Kungl. Maj:t. Jag skulle kunna sammanfatta dem på följande sätt. Om man vill lösa ett problem, skall man icke ta det i en av ytterkanterna och skriva om den, med bortseende från den centrala innebörden i problemet. Om man skriver till Kungl. Maj:t om ett problem, skall man åtminstone kunna peka ut *någon* utväg, som man tror kan vara möjlig eller lämplig för dess lösning. Och slutligen om man trots sin tvekan i alla fall i klämman förutsätter en viss lösning — här ombud för »grupper av röstägande» inom församlingarna — då, menär jag, skall man icke göra det, om man icke är benägen att acceptera denna lösning i alla dess konsekvenser, och det är utskottet här visst icke. Det är under sådana förhållanden, som jag för min del ansett det olämpligt att skriva, och jag yrkar därför avslag å utskottets betänkande.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det kan naturligtvis sägas en del om detta utskottsutlåtande, som kanhända inte är så precis till berömmelse, men en sak kunna vi väl vara eniga om, och det är, att detta utlåtande är sådant, att det kan diskuterars i lugn och ro. Själva frågan i och för sig är tämligen lidelsefri. Och utskottet har inte på något sätt förvärrat den. Tvärtom skulle jag vilja säga, att detta utskottsutlåtande är ett synnerligen vackert exempel på ett sant moderat framträdande.

Det kommer ett par motionärer och säger, att så som det nu tillgår vid våra pastoratstämmor är det inte bra; det bör göras någonting. Det finns en hel del sockenbor, som inte få sina ekono-

miska intressen tillräckligt tillgodosedda. Utskottet finner, att det ligger någonting — och inte så litet — i vad dessa motionärer säga, och på grund därav vill utskottet, att någonting skall göras. Då kommer man och säger, att det finns minsann liknande bristfälligheter också på andra områden. Ja naturligtvis, det finns en hel del bristfälligheter här i världen, men nu är det inte alls frågan om de där bristfälligheterna, utan det är frågan om de fel, som vidlåda våra pastoratstämmor. Det är i den saken som utskottsutlåtandet har betydelse.

Om befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud.

(Ports.)

Saken ligger såväl enligt motionärerna som enligt utskottet på det sättet, att det på dessa pastoratstämmor kan fattas beslut, som kunna ha ganska avsevärd ekonomisk betydelse; det kan exempelvis gälla en tillbyggnad eller ombyggnad eller rent av en nybyggnad av prästgården. Om det nu är så, att pastoratet består av flera församlingar, och om det så dessutom är på det sättet, att pastoratstämman hålles inom moderförsamlingen, då förstå vi ju var och en, att detta skall innebära en del svårigheter att komma tillstädes för en hel del församlingsbor, och utskottet har därför ansett, att någonting borde funderas ut, som på ett eller annat sätt kan neutralisera dessa svårigheter. Jag bör kanske tillägga, att kammaren naturligtvis lagt märke till att detta inte gäller några som helst meningsgrupper, som på ett eller annat sätt skola gynnas. Det är inte några på visst sätt situerade folklager det gäller, utan det är sockenbor, församlingsbor rätt och slätt.

Hur nu det skall se ut, som skall åstadkomma bättring i detta fall, har utskottet inte vågat ta någon fast ståndpunkt till. I det har herr Clason alldeles rätt. Utskottet har så mycket mindre tilltro till sig detta, som det finns olika vägar att gå, men utskottet har för sin del tyckt, att den väg som motionärerna anvisat, d. v. s. ett direkt överförande av väglagens föreskrifter på detta spörsmål, inte skulle vara den allra lämpligaste.

Vad är det nu, som kan invändas mot detta? Invändningarna ha framförts dels i herr Clasons reservation, dels i vad han nyss yttrade. En sak, som han i dag framhöll, men som delvis sticker fram redan i hans reservation, och som i allmänhet spelar en ganska stor roll i fall sådana som detta, är frågan om behovet — föreligger här verkligen ett allmänt behov? Jag har i konstitutionsutskottet mer än en gång sökt göra klart för mig, vad som egentligen menas med ett allmänt behov. Personligen har jag inte något som helst behov av någonting nytt på detta område. Jag har aldrig deltagit i någon pastoratstämma, och jag misstänker, att det nog lär dröja, innan jag kommer i den situationen. Men saken ligger dock så — som herrarna kunna se av den statistik, som medföljer utlåtandet — att vi i vårt land ha inte mindre än 223 pastorat som omfatta flera än två församlingar. I alla dessa pastorat finnas pastoratstämmor, vill kanske inte sammanträda alltför ofta, men säkerligen oftare än den förre ärade talaren sökte göra gällande — åtminstone har man sagt mig det från flera håll. På dessa pastoratstämmor förekomma saker och ting, som ha ekonomisk betydelse för de olika för-

*Om befogenhet
för kommun
att vid pasto-
ratstämma låta
sig represen-
teras genom
ombud.*

(Forts.)

samlingsborna. Som förhållandena nu äro ordnade kunna de inte sökas av alla de många, som exempelvis bo i utkanterna av annexförsamlingarna, och under sådana omständigheter tycker jag, att det föreligger ett missförhållande. Följaktligen är det för dessa, för dem som bo långt borta i utkanterna, som de nya bestämmelserna kunna vara till nytta. Det är fölaktligen också för deras skull, som de böra komma till.

Men den huvudsakligaste invändningen är naturligtvis den, som herr Clason tryckte på i dag. Det gäller här, sade han, uteslutande en liten detalj av ett mycket mera omfattande spörsmål. I reservationen säges det, att precis samma svårigheter, som gälla vid dessa pastoratstämmor gälla ju inom de olika kommunerna för de från stämmolokalen långt borta boende kommunmedlemmarna, i all synnerhet om kommunen har en något större utsträckning. Och sammanträdena hållas ju där betydligt oftare. Herr Clason har så rätt i allt detta. Det är verkligen en detalj, men det är en detalj, som behöver lösas på sitt särskilda sätt. Ty det är klart, att hur man än ordnar för de olika medlemmarna i det egna pastoratet, för att de skola kunna komma tillsammans och besluta om sina skilda angelägenheter, alltid måste man ordna det på något annat sätt för att församlingsbor från en församling skola kunna sammanträda och hålla stämma i en annan församling. Det är på grund därav, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående talaren säger sig icke ha någon vidare erfarenhet av behovet av en förändring i omröstningen på pastoratstämmorna, men han har genom hörsägner fått för sig, att ett sådant behov skulle föreligga, och därför vill han vara med om att avhjälpa det. Behovet bör enligt min mening vara konstaterat, innan man söker avhjälpa det.

Motionärerna ha i sin motion framhållit, att de röstberättigades sysselsättning och avståndet till den lokal, där rösträtten skall utövas, äro de hinder, som oftast ställa sig i vägen för rösträttens utövande. Vad sysselsättningen beträffar tror jag icke, att de personer, som av sådan hindras att infinna sig, skulle få någon större lättnad genom att ett ombud valdes och sändes till pastoratstämman, ty de måste ju i alla fall infinna sig i sin egen församling för att välja ett ombud och äro väl då också därifrån hindrade av sin sysselsättning. Vad avståndet beträffar kan det ju vara rätt långt ibland från en annexförsamling till dess modersförsamling. Men är det så, att den fråga, som skall behandlas på pastoratstämman, är av större intresse, tror jag icke, att detta avstånd verkar så avskräckande, synnerligast om man betänker, att de församlingar, där pastoratstämmor behöva hållas, och som äro delade i flera annexförsamlingar, ligga i tätare befolkade bygder, så att avståndet härigenom icke bli så värst avskräckande. Som bevis härför kan anföras, att det stift jag närmast känner till, nämligen Skara stift, har 124 pastorat, och av dessa är det blott 13 som bestå av en

församling; 111 ha mer än en församling. Men även på orter, där det finns flera församlingar i ett pastorat, är avståndet icke så stort, att ej de röstägande infinna sig på stämman, om en fråga är av större vikt.

*Om befogenhet
för kommun
att vid pasto-
ratstämma låta
sig represen-
teras genom
ombud.*

(Forts.)

Sedan tillkommer den omständigheten, att om man skall välja ett ombud, blir det ju så, att detta ombud skulle komma att rösta för hela annexförsamlingen,, men inom denna kunna ju finnas mycket olika meningar om den fråga, som skall behandlas på pastoratstämman, och då kommer ju den majoritet, som valt ombudet, att undertrycka minoritetens rätt. Minoriteten kan ju på det sättet icke få fram sin mening. Det är därför riktigare, att de röstberättigade ha rätt att personligen infinna sig på pastoratstämman och där göra sina åsikter gällande.

Motionärerna ha velat överföra väglagens bestämmelser med avseende på vägstämma till pastoratstämman. Det kan ju icke vara riktigt, ty de distrikt en vägstämma omfattar, äro ju mycket större än det område, som pastoratstämman representerar. Som bevis härför kan anföras, att vägdistrikten i hela riket år 1905 utgjorde blott 368. under det att pastoraten i riket äro 1,413. Det blir således helt olika stora områden. Vid vägstämman kan det ju vara en praktisk fördel att utse ombud, men där är ju dock så, att jämte det att ombud utses ha de väghållningsskyldige rättighet att personligen infinna sig. Om det således utses ett ombud, som den enkilde väghållaren vet icke kommer att bevaka hans intressen, kan han således infinna sig själv. Där behöver således icke det majoritetsförtryck förekomma, som skulle bli följden av den rörande pastoratstämma föreslagna förändringen.

Nu är det visserligen här också ifrågasatt, att det icke blott skulle kunna utses ett eller flera ombud för hela församlingen, utan att grupper, som ha samma intresse och samma åsikt i en fråga, skulle kunna förena sig om ett ombud. Men det tror jag icke skulle förenkla saken, utan tvärtom skulle ett sådant grupppval ge anledning till split och strider inom församlingen, strider, som äro vida mindre under de nuvarande förhållandena.

Så vitt jag känner och så vitt jag hört av de flesta, som ha erfarenhet av det som förekommer på pastoratstämmorna, skulle man icke vinna någonting på den förändring, som motionärerna ha föreslagit, och som utskottet tillstyrkt, ehuru det är ganska tveksamt i sin motivering därför. Den föregående talaren sade, att utskottets yttrande var ganska moderat, och det vill jag även medgiva, att det är, men motiveringen för ett bifall till motionen verkar icke mycket övertygande. Icke ens utskottsmajoriteten vågar påstå, att ett allmänt behov av en lagändring i föreslagen riktning kommit till synes. Men fastän ett sådant behov således icke visat sig, är man dock med om att vilja åstadkomma någon ändring, ehuru man icke riktigt vet, på vilken väg denna ändring skall komma till stånd. Det kan väl icke vara så lämpligt och ändamålsenligt, att besluta en skrivelse, då man icke vet, vad man egentligen vill vinna med den, eller på vad sätt det inbillade behovet skulle kunna avhjälpas.

*Om befogethet
för kommun
att vid pasto-
ratstämma låta
sig represen-
teras genom
ombud.
(Forts.)*

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka avslag på den föreliggande motionen.

Herr von Mentzer: Då föreliggande utskottsutlåtande skulle kunna giva en skev föreställning om min ställning till frågan, tillåter jag mig säga några ord. Jag står nämligen antecknad såsom den där varit med om detta beslut, då jag icke är upptagen bland reservanterna. Emellertid har jag inom utskottet stått på reservanternas sida, men icke kommit att bliva antecknad bland dem av det enkla skälet, att jag icke var närvarande vid utskottsutlåtandets justering.

För var och en som har följt med den hittills förda diskussionen i detta ärende är det uppenbart, såsom redan påpekats av den som först förde reservanternas talan — och man har icke i ringaste mån sökt bemöta vad han yttrade i det avseendet — att man nämligen i utskottets utlåtande icke angivit någon väg, varpå man skulle kunna lösa föreliggande problem. Huru problemet skulle lösas, är en fråga som lämnats obesvarad och som icke heller torde kunna besvaras, och sålunda kvarstår detta skäl för reservationen med all sin kraft.

Däremot ville herr Olof Olsson göra gällande, att här vore visserligen en detaljfråga, men en detaljfråga av sådan beskaffenhet, att den krävde lösning ensamt för sig. Han ville då hänvisa till den i utlåtandet förekommande siffran, att det i riket förekommer 1,413 pastorat, av vilka 223 omfatta mera än två församlingar och att behovet därför skulle vara synnerligt stort att avlåta en skrivelse i detta ärende. Det har redan av den näst föregående talaren påvisats, att detta behov är icke så stort i anledning av att det är så många. Och redan utskottet självt påpekar det förhållandet, att behovet är icke så stort, därför att de 223 församlingarna ligga i det stora hela i allmänhet i relativt tätt bebyggda trakter. Men behovet är icke heller så stort av andra skäl. Det är nämligen efter vad som allmänt torde vara känt så, att praktiskt taget förekommer det ganska allmänt, att redan nu vid sådana pastoratstämmor som dessa tillstädeskomma vanligen en eller två personer från den församling, där stämman icke hålles. Och där så sker, brukar man ledd av en naturlig känsla för vad vanlig takt och hyfsning kräva på det ställe, där stämman hålles, taga väsentlig hänsyn till dessa, som komma från andra församlingar. Skulle man avvika från denna praxis, skulle det endast tjäna till att uppväcka strid och oro och lägga eld under striden och oron inom församlingarna; och av detta samt övriga skäl, som anförts från reservanternas sida, ber jag att få ansluta mig till dem, som yrkat avslag på utskottets utlåtande.

Herr von Bahr: Herr greve och talman! Jag vill gärna öppet erkänna, att jag icke hyser någon större entusiasm för den föreslagna utredningen, och jag måste giva reservanterna rätt i en del av deras påståenden, särskilt därutinnan att utskottet icke för-

mått utforma några bestämda riktlinjer för utredningen, vilket givetvis hade varit önskvärt. Olika vägar för målets vinnande hava emellertid påpekats av utskottet, och för min del skulle jag särskilt känna mig böjd att biträda ett förslag om införande av kyrkofullmäktige, varigenom naturligtvis ärendenas handläggning såväl på kyrkostämmorna som på pastoratstämmorna skulle betydligt underlättas. Varför jag emellertid ansett mig icke böra motsätta mig den nu föreslagna utredningen är huvudsakligen, att det inom utskottet från flera håll konstaterades det förhållandet, att avsevärda svårigheter ofta yppade sig för församlingarna att verkamt deltaga i de ibland mycket viktiga och ända till tre gånger om året förekommande pastoratstämmorna, samt att jag i allmänhet anser det vara en skyldighet att så mycket som möjligt söka underlätta ett verksamt deltagande i det kommunala arbetet. Detta så mycket hellre som riksdagen ju förut själv uttalat sig i samma riktning, då riksdagen år 1912 begärde en utredning om i vad mån sådana åtgärder kunde vidtagas för att i kommuner med större utsträckning de kommunalt röstberättigade skulle beredas utväg att i större omfattning än som vad för närvarande kunde äga rum deltaga i de kommunala avgörandena. Det är av sådan anledning och då utskottet stannat vid en utredning samt då yrkandet på utredning är synnerligen försiktigt avfattat, som jag i likhet med utskottets samtliga högermän från andra kammaren, ansett mig böra biträda utskottets utlåtande, till vilket jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Om befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud.
(Forts.)

Herr v o n G e i j e r: Som jag i konstitutionsutskottets utlåtande avgivit en blank reservation, skall jag be att med några ord få angiva min ståndpunkt i frågan.

Den sista ärade talaren sade, att han gick med på utredningen utan någon vidare entusiasm. Och jag kan säga, att jag för min del icke har mycket att invända mot de principer som blivit uttalade i motionen och i utskottets utlåtande; men det är konsekvenserna — som efter mitt förmenande ett sådant beslut ovillkorligen kommer att föra med sig — som har gjort, att jag för min del yrkat avslag. Jag har icke så litet blivit styrkt i dessa mina misstankar av det yttrande som fälldes av min ärade kollega på Skånebanken. Han sade, att det här gällde endast en detalj. Han sade, att det endast var fråga om pastoratstämmorna, men i samma anledning anmärkte han, att det gällde att bereda tillfälle för dem, som bodde långt borta i församlingarna, att kunna komma tillstädes till stämmorna. Jag undrar, om icke detta gäller varje stor kommun, så att om vi nu skulle anse detta såsom en detalj, som nödvändigtvis måste förändras, så ser jag såsom en konsekvens, att samma krav kommer att ställas även på den världsliga kommunen. Det är detta, som jag för min del icke anser lämpligt.

Vad samme talare i övrigt yttrade om reservationen är redan besvarat från annat håll, så att jag behöver icke uppehålla mig därvid. Jag kan då kasta mig på själva klämman, detta med anledning

Om befo-genhet
för kommun
att vid pasto-
ratstämma låta
sig represen-
teras genom
ombud.

(Forts.)

av den sista talarens yttrande. Han tyckte nämligen, att utlåtandet var så försiktigt avfattat. Det är icke alldeles riktigt enligt min mening, att så är förhållandet. Ty det finnes ett ganska bestämt program just i det uttrycket, att man skulle tillgodose särskilda grupper inom församlingarna. Det är icke nämnt ett ord i utlåtandets motivering och icke heller i klämman vad som menas därmed. Det förefaller mig vara en betänklig sak att utan vidare giva sig på att skriva till Kungl. Maj:t och uttala en önskan, att vissa grupper inom en kommun skulle tillgodoses, på sätt här är föreslaget, genom att samla fullmakter på en eller jämförelsevis få händer. Vad är det för grupper som här avses? Är det tillfälliga grupper eller klubbar eller är det personer, som helt enkelt samlas och gå upp till vederbörande pastor och begära att få anteckna sig såsom en grupp? Det vet man icke. Tror man att, om detta fullmaktssamlande skulle bli det normala, det kommer att inskränka sig till en eller annan stämma? Sannolikt icke. Man säger, att man vill hjälpa dem som hava svårt att komma till stämmorna. Men antag, att dessa fullmakter skulle gälla en längre tid, att de skulle bliva generella fullmakter; då bleve det en mellanform mellan fullmäktigskap och den nuvarande rättigheten, som är begränsad till att en person får rösta för en annan med fullmakt. Det är dessa konsekvenser som jag förutser och som jag icke på något sätt kan gilla. Utskottet och motionären och jämväl förre talaren på Skånebanken hava framhållit att saken är obetydlig, om så är kan jag icke se någon olägenhet av att vi för närvarande avslå motionen. Den föreslagna fullmaktsformen är en nyhet; bättre att bibehålla vad som enligt min mening är den normala vägen för användandet av fullmakt. Det är dock ett system som vi prövat och som passar för hela det kommunala livet, emedan det låter anpassa sig efter det ena eller andra förhållandet utexperimenterat så att säga. Just det som motionen avser att tillgodose kan på mycket lämpligare sätt tillgodoses. Hade utskottets utlåtande varit lagt på den vägen, skulle jag också biträtt det. Jag yrkade också på att detta ord »grupper», som jag ansåg kunna medföra så betänkliga konsekvenser, skulle borttagas ur klämman.

På grund av vad jag anført ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och den väckta motionen.

Herr Larson, Edvard: Herr talman! Jag skall bedja att få säga ett par ord gent emot den talare, som yttrade sig om förhållandena i Skaraborgs län. Han är tydligen icke bosatt i någon annexförsamling, men det är jag, och jag vet hur svårt det är för dem, som bo i en sådan, att komma tillstädes vid pastoratstämmorna och där göra sina åsikter gällande. Det är vanligen så långa avstånd — i min hemtrakt är det många km. till den plats där stämmorna hållas — och stämmorna äro långt i förväg utlysta, så att icke många komma tillstädes. Ibland kommer icke en enda från min hemsocken till dessa stämmor, vanligen en eller två, följden blir den, att de som äro boende i den socknen, där stämman hålles, helt och

hållet bestämma över besluten. Jag får alltså såsom bosatt inom en annexförsamling, långt från den plats där pastoratstämman hålles, säga, att ganska stort behov förefinnes av den förändring, som här föreslås, och detta även i det stora hela för Skaraborgs län, trots det den ärade talaren sagt, att det icke förefunnos något sådant behov.

Om befogenhet för kommun att vid pastoratstämma låta sig representeras genom ombud.

(Forts.)

Herr Hulting: Herr talman, mina herrar! Jag är också bosatt i Skara stift och känner till förhållandena därstädes. Åtskilliga pastorat inom detta stift bestå av mer än en socken, det finnes till och med sådana, såsom det, vari jag bor, vilka bestå av ända till fem kommuner. Där hölls pastoratstämman före jul, besökt av 200 å 300 röstberättigade, och någon svårighet att infinna sig vid sådana stämmor finnes sålunda icke i Västergötland, där avståndena äro små. För min del är jag fullkomligt övertygad om, att den föreslagna skrivelsen icke är på något sätt behöfvig. I skogrika trakter och norra Sverige äro ju socknarna stora, men på andra håll, där pastoraten äro sammansatta av flera socknar äro dessa i allmänhet små. Det torde icke i något avseende vara betungande för dem, som skola besöka stämman, att där infinna sig. Jag yrkar som sagt avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering i anledning varav upp-sattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt ut-låtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 39.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av statsmonopol å spannmålsimporten till riket.

Ifrågasatt införande av statsmonopol å spannmålsimporten.

Ifrågasatt in-
förande av
statsmonopol å
spannmåls-
importen.
(Forts.)

I en inom andra kammaren av friherre *Palmstierna* väckt motion, nr 30, som överlämnats till bevillningsutskottet, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående lämpligheten av att införa statsmonopol å spannmålsimporten till riket samt för riksdagen framlägga de förslag till ändrad tullagstiftning m. m., vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på åberopade grunder hemställt, att friherre *Palmstiernas* motion, II: 30, om skrivelse till Kungl. Maj:t ifråga om införande av statsmonopol å spannmålsimporten till riket, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Jacob Larsson*, friherre *Palmstierna*, *Källman*, *E. J. Söderberg*, *Nilsson* i Kristianstad och *Johansson* i Uppmälby, vilka yrkat bifall till motionen.

Herr *Söderberg*: Herr talman! Då denna kammare kommer att vid flera andra tillfällen under denna riksdag behandla frågor av liknande art som nu föreliggande, så tror jag, att jag vid detta tillfälle kan undvika att gå in på några längre principiella betraktelser, om över huvud taget staten kan lägga sig ombord med affärsverksamhet eller icke, en sak, som för övrigt staten de facto har visat att den kan. I föreliggande fråga, som är väckt genom friherre *Palmstiernas* motion, i vilken han yrkar på en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående lämpligheten av att staten skulle taga hand om spannmålsimporten, har utskottsmajoriteten avslagit en hemställan om utredning. Vi hava några stycken reserverat oss däremot. Nu säger utskottet för det första, att nu föreliggande omständigheter eller det läge som nu är för handen med därav föranledda åtgärder från statens sida kan icke och får icke vara utgångspunkten för lagstiftningsåtgärder för framtiden, och ur detta läge kan icke hämtas någon styrka för påståendet om behövlighet av att staten även under normala förhållanden ingriper i diverse ekonomiska förhållanden i det allmänna livet. Detta är utskottsmajoritetens huvudsakligaste ståndpunkt, både sådan den framlyser i motiveringen och givit sig tillkänna i utskottet, och fränsett naturligtvis den alldeles principiella utgångspunkten, att man icke vill vara med om att staten skall göra detta. Nu anser jag för min del, att någon vidlyftigare diskussion icke skulle behöva förekomma om den frågan, huruvida staten kan driva affärsverksamhet eller icke, därför att det gör ju staten redan nu i mycket stor omfattning. Det känna vi till. Och statens allra nyaste affärsdrivande verksamhet — fränsett tobaksmonopolet, där staten är hälftenbrukare — jag tänker på våra vattenkraftsverk, den giver staten en väsentlig avkastning och betyder en stor post i vår budget, en post som, jag är övertygad, icke ens någon i denna kammare skulle med jämnmot se förminskad utan tvärtom gärna skulle se att den ökades. Denna sak hade jag således

trott, icke skulle vid denna motions eller andra liknande motioners behandling hava någon inverkan eller behöva underkastas en synnerligen vidlyftig diskussion, ty det är redan praktiskt visat, att staten *kan* driva affärsverksamhet.

Nu föreligger, efter mitt förmenande, starka och talande skäl för att staten skall utöva monopol i avseende å spannmålsimporten. För det första därför, att vi hava nu under dessa tider fått inrättade institutioner, kommissioner i långa banor, vilka helt naturligt förvärvat sig en mycket stor affärsutbildning, och jag tror, att de komma att bli ganska kompetenta att även under normala förhållanden utöva handelsverksamhet och driva import av varor, som kunna vara nödvändiga för landets behov. Ett slag av dessa varor kommer att bli — tyvärr måste jag säga — spannmål. Endast i förbigående vill jag säga, att oaktat vi så länge haft tullskyddssystem här i landet, finnes ännu ingen, som på allvar förutsätter, att Sverige skall kunna föda sig på egen produktion av spannmål, utan det blir att importera även i fortsättningen. Det förefaller då rätt märkvärdigt, att man på allvar motsätter sig att, när nu, under exceptionellt svåra förhållanden, denna import endast sker genom statens försorg, den icke skulle kunna ske även under normala förhållanden genom statens försorg. Här säges ju visserligen i utlåtandet, att denna väg icke vore tillräddlig, då den berövade samhället »fördelen av den skapande kraft, som det enskilda initiativet innebär». Icke vill väl utskottsmajoriteten på allvar hålla före, att det ligger en särskilt skapande kraft i den verksamhet, som upptages med att importera spannmål. Om denna handel med utlandet sker genom 100 eller 20 mellanhänder eller om den centraliseras på en hand kan icke inverka. Förutsätter utskottsmajoriteten, att den skapande kraft, som ligger uti enskilt initiativ, skulle förminska genom vidtagande av anordningar, varigenom spannmålsgrossörernas antal förminskades? Jag tror, att detta minus i skapande kraft för det nationella livet skulle man väl i alla fall kunna bära med rätt stort jämnmod. Denna skapande kraft är väl ganska minimal. Det kan ju hända, att utskottet riktat sin tanke på något annat, men det se vi icke av utlåtandet, och det dunkelt sagda måste väl åtminstone i detta fall vara det dunkelt tänkta.

Det var mycket på tal i utskottet, att faran kanske rätt snart föreligger av enskild monopolbildning, som skulle taga hand om och monopolisera spannmålsimporten till den grad, att konkurrens skulle bli så gott som omöjlig. Det bestreds från andra håll. Jag vågar icke uttala mig om riktigheten eller oriktigheten i det ena eller andra påståendet eller bestridandet, men vad jag känner mig absolut övertygad om, är, att den utvecklingen på spannmålsgrossisthandels område ligger lika nära till hands, som på vilket annat område som helst, att man finner med sin fördel förenligt att centralisera handeln. Den kan då bli bättre ordnad på allt sätt, billigare distribution kan åstadkommas m. m. Samma fördelar göra sig på samma sätt gällande som i det industriella livet, och den utvecklingen kan man icke spjärna mot.

*Upprättad in-
förande av
statsmonopol å
spannmåls-
importen.*
(Forts.)

*Ifrågasatt in-
förande av
statsmonopol å
spannmåls-
importen.*
(Forts.)

Utskottet säger, att om det skulle bliva alltför svåra följder av enskilda monopolbildningar, har riksdagen medel i sin hand att bekämpa de farliga konsekvenserna därav. Det är en sak, men en annan sak är, huruvida majoriteten i den nuvarande svenska riksdagen är hågad att bekämpa de skadliga verkningarna av trust- och monopolbildningar. Jag vågar säga, att jag tror icke att denna håg är över hövan stor. Här föreligger efter många om och men ett beslut om att tillsätta en trustutredningskommitté, men det är att märka, att denna kommitté endast har till uppgift att rent statistiskt undersöka och klarlägga förefintliga förhållanden på detta område. Jag tror således, att den anvisning på medel för att trygga oss mot svårigheter på detta område, som majoriteten givit, är något ganska magert att lita på och trösta sig till eventuellt.

Så sades i utskottet, att skall man välja mellan privat monopol på spannmålsimportens område och statsmonopol, föredroge man det privata monopolet, och detta sades från lantmännens sida framför allt. Det vill jag icke tvista om, man känner bäst själv, mot vilketdera man är bäst rustad att hålla stånd, privat monopol eller statsmonopol, men vad jag är alldeles övertygad om är, att nog måtte de svenska lantmännen, därest de för jordbruksnäringens skull frukta ett statsmonopol på spannmålsimportens område, sitta inne med större förutsättningar att genom riksdagens makt och riksdagens inflytande samt genom det inflytande de kunna hava på andra håll få sina intressen bevakade gentemot ett statsmonopol än gentemot ett privat monopol. Kampen mot privata monopol är nämligen en mycket hård och mycket svår kamp, det hava konsumenterna på andra håll fått erfara, och jag tror att den ställning, vari lantmännen skulle försättas vid ett privat monopol, icke bleve förmånligare. Detta säger jag under förutsättning att man antingen skulle hava stats- eller privatmonopol och således fara skulle föreligga för tillkomst på detta område av privatmonopol. Faran för ett bolag, som genom sin kapitalstyrka och sina förbindelser behärskar marknaden, förefinnes alltid. Skulle jag för min del välja mellan de bägge tingen, skulle jag föredraga statsmonopolet, men det sades från lantmannahåll, att då bleve den sista villan värre än den första, därför att vi erfarit från Kungl. Maj:ts prisregleringspolitik under senare tid, att lantmännens intressen bliva mycket dåligt tillgodosedda, när statsmakten skall gripa in för att reglera, och något liknande skulle nog bliva förhållandet, därest ifrågasvarande monopols handhavande tillkomme en myndighet av ett eller annat slag som skulle bestämma priset på spannmål, vilket pris komme att inverka på spannmålsproduktionen. Jag vill icke dölja för mig, att denna fråga icke är så lätt att lösa. Men vill man saken, tror jag icke att svårigheten är oöverkomlig. Jag vill taga ett nära till hands liggande exempel. Jag håller före, att det förhållande, vari tobaksodlarna komma att stå till tobaksmonopolet icke skall visa sig oöverkomligt att ordna eller att det skall visa sig omöjligt att för deras del fastställa pris, varigenom odlingen

av denna vara skall kunna bli så pass lönande, att de skola kunna hålla på därmed. Och jag kan icke föreställa mig annat, än att man genom grundligt utredningsarbete skulle söka komma fram till de bästa former för ordnande av den sak det nu gäller, former, i vilka även producenterna skulle hava sitt absolut givna behöriga inflytande, så att man kunde komma till ett tillstånd, varigenom jordbruket här i Sverige skulle bli skyddat lika gott som det nu är genom tullsystemet. Därtill komma naturligtvis de synpunkter, som konsumenterna alltid måste hava på en sådan sak; och de synpunkter, som de kommittenter jag representerar hava på tullsystemet och dess verkningar här i landet — de torde icke för denna kammare vara alldeles obekanta. Jag tror således, att i förhållandet mellan producenter och konsumenter skulle man, därest staten komme att taga hand om spannmålsimporten, komma fram till ett sakernas tillstånd, varigenom producentintresset skulle kunna bli tillgodosett och således denna stötsten bortfalla, vilken är en så starkt bidragande orsak till att man nu motsätter sig bifall till den tanke, som ligger till grund för motionen.

Ifrågasatt införande av statsmonopol å spannmålsimporten.
(Forts.)

Herr talman, detta är väsentligen de skäl jag haft att framföra, som direkt syfta på föreliggande sak, och jag har angivit dem, såsom jag tror, utan onödig utveckling av principiella betraktelser. På grund av dessa skäl ber jag få yrka bifall till herr Palmstiernas motion.

Herr Karlsson, K. G.: Den föregående talaren började med att uttala sin förvåning över att utskottet kunde hysa den meningem, att staten icke kan driva affärsverksamhet. Det förvånar, *mig*, att talaren gjort ett sådant uttalande. Jag kan icke se, att utskottet yttrat något liknande, och jag kan icke heller erinra mig att under utskottets överläggning om motionen någon förnekat, att staten kan driva affärsverksamhet — det kan icke falla någon in att göra ett sådant förnekande, som har någon kännedom om de förhållanden, under vilka vi leva även under normala omständigheter. Men det är *en* sak, att staten driver affärsverksamhet, och en annan att staten övertager en näring och monopoliserar den. Det är den stora skillnaden. Det är helt naturligt, att en man med socialdemokratisk uppfattning finner det senare tilltalande, men man må icke förvåna sig över, att de, som icke hava socialdemokratisk uppfattning, ställa sig betänksamma gent emot en sådan anordning som den föreslagna.

Det har i motionen framhållits, att det drivande motivet för att gå fram på denna väg skulle vara faran för privatkapitalistiskt monopol, och detta antyddes även av föregående talare. Då har utskottet antytt, att statsmakterna nog icke skulle sakna medel att få bukt med det privatkapitalistiska monolet i händelse ett sådant framträdde. Det har även framhållits i motionen, att man bättre kunde avvåga de stridiga intressena mellan producenter och konsumenter i händelse av ett statsmonopol än vi kunna göra vid tullsystemet. Alla skola veta, att jag icke är någon särskild beundrare av tullsystemet, men å andra sidan tycker jag, att det vi se framför våra ögon i dessa

*Ifrågasatt in-
förande av
statsmonopol å
spannmåls-
importen.
(Forts.)*

dagar tyder icke på, att statens reglering på detta område skulle vara ägnad att bilägga striderna mellan konsumenter och producenter. Nuvarande erfarenhet talar ett helt annat språk.

Nu är det så, att motionären och hans meningsfränder vilja ur nuvarande erfarenhet bevisa, att det skulle vara lämpligt att hava ett monopol. Jag skulle däremot vilja säga, att det visst icke är säkert, att vad man under ett visst nödtillstånd kan vara tvungen att införa, därför lämpar sig eller är det bästa för normala förhållanden. Och här gäller väl ändå, att lagstifta för normala förhållanden, icke för undantagsförhållanden. För övrigt har det varit utskottets mening, att frågor av sådan räckvidd som denna böra avgöras icke under trycket av nuvarande undantagsförhållanden utan under lugna förhållanden, då man har tillfälle att taga hänsyn till de olika sidor av saken, som böra komma i betraktande.

Det är på dessa grunder huvudsakligen, och utan att vilja gå in på alla detaljer, som motionären framfört, som utskottet avstyrker motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Jag hade icke tänkt blanda mig i denna debatt, men det var ett par ord i det yttrande varmed utskottets ärade ordförande nyss motiverade sitt yrkande på bifall till utskottets hemställan, som gör att jag finner det nödvändigt att i största korthet angiva, varför jag anslutit mig till den mening, som omfattas av reservanterna.

Jag skall be att först och främst få tillkännagiva, att jag är ense med utskottet därom, att det kan ligga våda i att beröva samhället fördelen av den skapande kraft, som det enskilda initiativet innebär, men jag har ingalunda ansett, att man genom den åtgärd som här av motionären föreslås äventyrar denna skapande kraft. Jag är övertygad att för vårt näringsliv är det enskilda initiativet av största betydelse, men man får icke bortse från att drivkraften för det enskilda initiativet, det är och det kommer alltid att bli profitintresset. Det kan icke förnekas. Det kan därför lätt inträffa och har på andra områden även inom vårt land inträffat, att det av vinstintresse fullständigt behärskade och drivna enskilda initiativet kommit i motsatsförhållande till det allmänna bästas krav, och det är icke utan att någonting sådant också kan komma att inträffa på det affärsområde, som här är i fråga. Jag är därför av den meningen, att lika angeläget som det är att man måste fasthålla vid det enskilda initiativet som en omistlig faktor i vårt näringsliv, lika nödvändigt är det, att detta enskilda initiativ bör ställas under det allmännas kontroll, var och när så finnes erforderligt för att tillgodose det allmänna bästa, den välfärdspolitik, som bör vara en av statens huvuduppgifter. Efter det nu pågående krigets slut komma vi naturligtvis att här i vårt land liksom inom hela Europa ställas inför en mångfald av problem, vilkas omfattning och djupaste innebörd vi nu hava mycket svårt att göra oss ett verkligt begrepp om. Det är icke uteslutet att bland de problem, inför vilka vi komma att ställas, även skola komma sådana frågor, vilka gälla bibehållandet eller övergivandet av det tull-

system vi för närvarande hava. Och jag tror icke, att jag misstager mig uti att det både ur spannmålsproducenternas och konsumenternas sanna intresse skulle vara en fördel, om i ett visst läge, som man ju mycket väl kan hava grundad anledning antaga kommer att inställa sig, man med stöd av verkställd utredning kan gå till besvarande av frågan, om det nuvarande tullskyddet för den inhemska spannmålsodlingen skall bortfalla *utan* den statskontroll på spannmålsimporten, som *kan* vara ägnad att bereda skydd för producenterna, eller *med* en sådan kontroll. Därför anser jag, att det vore synnerlingen välbetänkt, om man verkställde en ingående utredning i denna fråga. Jag vill däremot villigt medgiva, att man kan tänka sig andra former för en sådan statskontroll; men motionen giver ingen anledning att yttra sig om andra former. Därest en utredning i motionens syfte kunde komma till stånd, lider intet tvivel, att även andra vägar bliva undersökta än den av motionären föreslagna. I motsats till utskottets majoritet anser jag däremot, att just erfarenheten från den nuvarande tiden borde mana till att genom undersökningar på detta område se till, huruvida en del av dessa erfarenheter kunde tillgodogöras.

Jag vet fullkomligt väl, att ett yrkande på bifall till reservationen är alldeles betydelselöst, och därför skall jag, herr talman, icke göra något yrkande, men jag har ansett mig befogad och pliktig att angiva skälen, varför jag anslutit mig till reservationen.

Herr F o r s s m a n: Den siste ärade talaren yttrade, att erfarenheterna under den senaste tiden vore ägnade att stödja denna motion. Jag har en alldeles motsatt åsikt. Här säger motionären i motionen, att ett av de syften som eftersträvas genom motionen är, att lantmännen, spannmålsproducenterna, under alla förhållanden få sig tillförsäkrade en inkomst, vilken uppehåller den nuvarande spannmålsodlingen inom landet och skyddar denna för hastiga prisfluktuationer å världsmarknaden. Då tränger sig osökt den frågan fram: vem skall garantera lantmännen denna inkomst, och vem skall bestämma denna inkomst? För min del trodde jag, att det skulle vara riksdagen, därför att riksdagen ju har tullagstiftningen i sin hand; då statsmakterna skola importera spannmålen och monopolet skall ersätta tullen, så drages därur den enkla slutsatsen, att det skall vara riksdagen. Motionären förklarar, att det ingalunda skulle vara fallet. Enligt hans åsikt skulle det vara en kommission, en kommission som tillsammans med regeringen skulle verkställa uppskattningen av den inkomst, som skulle tillförsäkras lantmännen. Nu vill jag fråga herrarna: hava vi icke haft nog med kommissioner och prisbestämningar i dessa tider? Och vi hava säkerligen att vänta sådana även i framtiden, vilka vi sannolikt icke komma att bli belåtna med. Att vi också skulle införa sådana kommissioner, som bleve permanenta för framtiden, det förefaller mig vara skäligen litet tilltalande.

Jag skall icke uppehålla herrarna längre, men här står en sak, som jag måste fästa mig vid. Motionären säger: »producenter och konsumenter ha det gemensamma intresset, att mellanhänder resp.

Ifrågasatt införande av statsmonopol å spannmålsimporten.
(Forts.)

*Ifrågasatt in-
 förande av
 statsmonopol å
 spannmåls-
 importen.*
 (Forts.)

kvarnar icke på deras bekostnad fördyra brödet, och att prisnivån inom landet är jämn och så befriad från hastiga rörelser som möjligt». Jag tror för min del, att det finnes ett annat sätt att tillgodose, att producenternas intresse upprätthålles vis å vis kvarnarna. Staten har i sin hand att reglera förhållandet mellan mjöl- och spannmålstullarna, och det är i och för sig ett ganska betydande tryck, som den därigenom kan utöva på kvarnrörelsen.

Jag kan för övrigt icke godkänna de skäl som anförts för bifall till motionen och anhåller därför att få yrka avslag på densamma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 27, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten, dels ock i ämnet väckt motion.

Herr *Kjellén* väckte en motion, nr 102, om ändring av §§ 12 och 23 riksdagsordningen i syfte att reglera riksdagsmännens arvode.

Motionen hänvisades till konstitutionsutskottet.

Herr *Asplund* avgav en motion, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående påbörjande av elektrifiering av statsbanelinjen Kiruna—Svartön samt fortsatt utbyggnad av kraftstationen vid Porjus.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 53, angående tilläggspension åt läroverksadjunkten J. H. Hjorth, hänvisades denna proposition till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 62, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Anmälles och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en jordkommission; och

nr 17, i anledning av väckt motion om åtgärder till främjande av kooperativa jordbruk.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollet för den 28 nästlidna februari.

Anmälles och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av en statens egnahemslånefond för städer och andra samhällen, för vilka stadsplan blivit fastställd; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 5 och 8 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Föredrogos följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 173, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av herrar Widlunds och Winbergs motion. nr 21, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring i gällande bestämmelser angående fribiljetter för pensionerade befattningshavare vid statens järnvägar; och

nr 178, med delgivning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, angående herr Jonssons i Gumboda motion, nr 288, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande resereglemente.

Första kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 174, med delgivning av nämnda kammares beslut

över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för kyrkostämman att besluta om införande av skolplikt beträffande fortsättningsskolor och skolor i huslig ekonomi, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 7 och 30 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—19.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,40 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
